

в українській християнській богословській терміносистемі (на матеріалі перекладів догматичної християнської літератури 351-362 років): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. / Наталія Мафтеївна Попович; Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2015. 20 с. **10.** Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с. **11.** Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск: Издатель Белая Е.А., 2013. 307 с. **12.** Davidson D. On the Very Idea of a Conceptual Scheme. *Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association*, Vol. 47 (1973-1974). American Philosophical Association, 1973. P. 5-20. **13.** Jackendoff R. On conceptual semantics. *Intercultural Pragmatics* 2006 / 01 Vol. 3; Iss. 3.: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG. P. 353-358. **14.** Honchar O. The Cathedral [translated by Tkach Y. and Rudnytsky L.]. Philadelphia: The St. Sophia Religious Association of Ukrainian Catholics, 1989. 308 p. **15.** Nida E.A. Towards a science of translating. With special reference to principles and procedures involved in Bible translating. Leiden: Brill, 1964. 331 p.

Раїса Стеванович, Андрій Мац
м. Миколаїв, Україна

Проблема гумору в політичному дискурсі

The article is devoted to the consideration of the place and role of humor in such political genres as public speaking, political interview, and political joke. The statements of well-known British and American political figures and the importance of using irony and humor to achieve successful influence on the audience are analyzed. The article offers an analysis of the quotations of UK Prime Ministers Arthur Wellesley and Winston Churchill and US presidents Ronald Reagan and George Walker Bush. The results obtained can be used as part of the study of political discourse and its translation, for the development of the theory and practice of intercultural communication.

Key words: sarcasm, irony, humor, political discourse, functions, mechanisms of irony.

Кінець ХХ – початок ХХІ століть демонструють підвищення інтересу широкого загалу різних лінгвокультурних спільнот до політичного життя країн. Це обумовлено, як правило, соціальними та психологічними факторами. Соціоекономічна і політична ситуація в державі створює певні умови для успішного перебігу політичної комунікації. Проте, політичний дискурс накладає відбиток на соціально-економічне

і політичне життя держави. Світова політична ситуація XIX-XXI століть характеризується загостренням форм боротьби за владу, піднімає проблему взаємодії дискурсу і влади. Сучасна лінгвістика намагається відповісти на питання про роль мови в постійній боротьбі людей за владу і вплив і про відображення цієї боротьби в мові, якою вони при цьому користуються.

Успішність проведеної політики часто залежить від майстерно побудованої політичної комунікації. Як свідчить історія, чим краще проведено політичний діалог, тим вище рівень демократизації суспільства. Отже, без політичного дискурсу неможливе існування сучасної політики як діяльності громадських груп, яка визначається їхніми інтересами, що виражає соціально-економічну природу даного суспільства і відносини всередині держави або між державами.

Мета полягає у виявленні особливостей реалізації гумору в українських перекладах політичного дискурсу з урахуванням лінгвокультурної специфіки (англійської та американської).

Поширеним різновидом політичного гумору незважаючи на появу вечірніх телепередач, у яких обговорюють найважливіші події суспільного та політичного характеру є цитати самих політичних діячів під час промов. Для проведення дослідження були обрані наступні політики: Артур Велслі, Джордж Буш, Рональд Рейган та Вінстон Черчилль. Вони широко використовували гумор. Враховуючи, що ЗМІ, починаючи з XIX ст., завжди відбивали політичне життя, елементи комічного в політичному дискурсі дійшли і до наших днів. Гумор скрасив нудні політичні дискусії та полегшив їх сприйняття [1].

У теоретичному плані було використано матеріали відомих вчених, які досліджували гумор, а також гумор в політичному дискурсі. Серед них ми виділили таких вчених, як А. Бергсон, С. Кьркегор, В. Пропп, М. Бахтін, З. Фрейд, А. Дмитрієв, М.Дж. Соренсен, І. Бутенко, М. Маклюєн та ін.

Матеріалом дослідження було обрано книги Р. Кривоноса, С. Маковського та Т. Грищенко та зібрання цитат, зроблених журналістами служб новин телеканалів ICTV та 112.

Після уважного перегляду та аналізу цитат з елементами гумору було виявлено велику кількість елементів комічного. Гумористичний ефект досягається за допомогою стилістичних засобів. Було також виявлено велику кількість лексики, вживання якої має на меті збільшення експресивності, передачі емоційного стану, вираження обурення або відвертого глузування.

Серед видів гумору комічного найуживанішим виявилась іронія. У політичному дискурсі, де цифри та факти мають важливе значення,

спекуляція даними неприпустима. Така умова заперечує можливість використання іронії, проте політичний гумор не піддається регламентації та упорядкуванню. Саме несподівані висновки в якості когнітивного процесу викликають сміх [2].

Деякі політики створили свій власний вид політичного гумору. Яскравим прикладом цього є Джордж Буш, 43 президент США.

Гумор Джорджа Буша-молодшого полягає у великій кількості неологізмів, обмовок, для яких американські лінгвісти навіть придумали термін – «бушизм».

Найбільш характерними рисами стилю Буша є тавтологія, малапропізми (помилкове використання співзвучного слова із зовсім іншим значенням), ляпаліссіади, спунеризм, окказіоналізми і граматично некоректне узгодження підмета і присудка.

When I was young and irresponsible, I was young and irresponsible.

Коли, я був молодим і безвідповідальним, я був молодим і безвідповідальним.

Чи, наприклад, самий відомий із виразів:

Our enemies are innovative and resourceful, and so are we. They never stop thinking about new ways to harm our country and our people, and neither do we (5 серпня 2004 р.) [3].

Наші вороги винахідливі, але і ми теж. Вони безперервно думають про нові способи завдати шкоди нашій країні і нашому народу, і ми – теж [4].

Якщо спочатку поняття «бушизм» з'являлося лише в книгах і статтях американських авторів про Дж. Буша, що містять цитати промов, то тепер все частіше воно використовується і іноземними авторами, а також українськими авторами, особливо в статтях, що містять критику американського президента і його доктрин.

Більшість бушизмів маловідомі масам, але деякі поширились за межі політичного дискурсу і стали інтернет-мемами. Наприклад «інтернети» – в двох промовах Буш вжив слово Інтернет у множині:

We can have filters on Internets where public money is spent [3].

Переклади «бушизмів» були передані дослівно з усіма обмовками та граматичними помилками, зробленими президентом Бушем-молодшим під час промов. Лише третина з них мають редакторські ремарки про помилки, що їх припустився президент. Найбільш розповсюдженими помилками були спунеризми, граматичні неузгодження частин речення і тавтологія, які було майстерно передано вітчизняними перекладачами, як з лінгвокультурологічної так і лінгвопрагматичної точки зору.

Англійський гумор найбільше пов'язаний з феноменом слова. Основні культурологічні відмінності англійського і американського гумору відбивають загальний культурний і психологічний портрет нації. Англійський гумор є більш раціональним, тонким, прихованим, іронічним, самокритичним, стриманим та розрахований на підготовлену аудиторію. Американський гумор є емоційним, бурхливим, пародійним, відкритим. Цей гумор націлений на широкий загал. У ньому більше перебільшень і крикливості. Загалом, спрямованість жартів американців, як у всіх: національні особливості; політика; знаменитості; історичні персонажі і т.д.

Характеристика історичних англійських і американських персоналій дозволили окреслити проєкцію гумору на політичний дискурс.

Аналіз перекладів показав, що гумор Артура Уелслі має іронічні окраси.

I don't know what effect these men will have on the enemy, but by God, they terrify me.

Не знаю, як ворогів, але мене вони лякають [5].

Наведений приклад є жартом, що вказує на надмірну жагу до бою своїх підлеглих офіцерів, які своїм запалом можуть зробити гірше союзникам, ніж супротивникам. Під час перекладу автор випустив слова “what effect”, “by God”. Це додало перекладу стислості і лаконічності, забравши емоційне обрамлення цього виразу, яке не несло жодної важливої інформації.

Специфіка політичного гумору Вінстона Черчилля – це жорстке та пряме висміювання та висловлення своєї політичної позиції.

Прикладом є вираз Вінстона Черчилля, адресований тодішньому лідеру лейбористів Клементу Еттли у 1943 р. під час дебатів. Мало місце перефразування відомого прислів'я: “*Wolf in sheep's clothing*” («Вовк в овечій шкурі») на “*A sheep in sheep's clothing*” («Вівця в овечій шкурі») [6].

Переробивши відоме класичне прислів'я, Вінстон Черчилль «оголив» м'якість лейбористів у соціальній сфері. Перекладач передав смисл фрази Черчилля відповідно до оригіналу. Точний переклад метафори політика дозволяє усвідомити політичну ситуацію та позиції протидіючих сторін того історичного моменту.

Аналіз українських перекладів промов Рональда Рейгана засвідчив, що його гумор (в основному у форматі анекдоту) націлений на висміювання політичних та економічних реалій того часу на тлі спротиву двох наддержав та економічного занепаду, а також незвичної для американців самоіронії.

Just to show you how youthful I am, I intend to campaign in all 13 states.

Можу сказати, що коли я був молодий, виборча кампанія проводилась лише в 13 штатах [7].

Це – іронічний вислів, коли Рейган вирішив трохи посміятись над собою через свій вік. Самоіронія полягає у тім, що до 1822 р. у США було лише 13 штатів. Видається, що Рейган був молодим ще на початку ХІХ ст. У такий спосіб президент навмисно гіперболізує тезу відносно свого віку, він не боїться свого віку, не хвилюється перед значно молодшим опонентом, проявляючи самоіронію, і у такий спосіб демонструє вміння володіти ситуацією, почуття гумору, гострий розум. Перекладач використав граматичну трансформацію, зробивши у другій частині складеного речення підметом слово «виборча кампанія», замість «я» в оригіналі. Це допомогло уникнути повтору і зберегти самоіронічний характер гумору.

Проаналізувавши значний обсяг матеріалу перекладів текстів, промов, виступів, визначено, що більшою мірою гумор за змістом текстів та ситуацій створюється за допомогою іронії та сарказму і меншою мірою – каламбуру. Перекладачі за допомогою дослівного перекладу, використовуючи іноді граматичні трансформації, змогли майстерно передати комічність змісту ситуації, тексту через прояви розглянутих вище видів гумору.

Перекладачі гарно переклали іронічні зауваження, що добре демонструє їх професіоналізм у галузі політичного дискурсу, розуміння контексту та знання культурних реалій Великобританії та Сполучених Штатів Америки. Сарказм та каламбур були добре передані дослівно, та навіть за допомогою авторських ремарок (переклад цитат Дж. Буша-молодшого), було пояснено контекст та використання. Перекладачі зберегли сарказм, використаний для жорсткої критики, в світлі якої непривабливість особистих людських якостей або аморальність життєвих позицій набувають карикатурної форми.

Політичний гумор було розділено за предметами та об'єктами, ми виділили три найбільш розповсюджені види гумору і розглянули та проаналізували гумор Джорджа Буша-молодшого як окремий вид. А також ми розглянули, як вітчизняні перекладачі передали гумор чотирьох окреслених діячів (Артур Уелслі, Вінстон Черчилль, Рональд Рейган і Джордж Буш-молодший) в політичному дискурсі.

Встановлено статус гумору в семантиці слова і дискурсу. Виділено особливості відбиття політичного гумору в українських перекладах промов з прив'язкою до історичних подій, моментів біографії, специфіки політичного життя, національного менталітету, соціальних

рухів та упереджень. У лінгвокультурологічному аспекті гумору політичного дискурсу було виявлено перевагу особистого над загальним. Частіше за все об'єктом гумористичних «атак» є окремі персоналії, далі є форми правління або соціальні рухи і іноді об'єктом гумору є окрема країна.

Загалом, перекладачі використовують дослівний переклад. Дуже рідко використовувались перекладацькі трансформації (за винятком поодиноких випадків граматичної та лексичної) і лише для того, щоб підкреслити стиль автора цитати. Так, для передачі лаконічного і жорсткого стилю Вінстона Черчилля іноді опускались займенники та сполучники, щоб уникнути повторів і зробити саркастичний або іронічний жарт влучнішим. Перекладачі мало вносили свого під час передачі оригіналу, а якщо і змінювали, то тільки для наслідування політичного портрету діяча, сформованого вітчизняними істориками та політологами. Крім дослівного перекладу, також були виявлені поодинокі випадки послівного та реферативного перекладу.

Література

1. Нагорна Л.П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. К.: Світогляд, 2005. 315 с. 2. Hudson K. The Language of Modern Politics. London; Basingstoke: Macmillan, 1978. 167 p. 3. Повне зібрання Бушизмів [Електронний ресурс]. http://www.slate.com/articles/news_and_politics/bushisms/2000/03/the_complete_bushisms.html. 4. Грищенко Т.А. Буш Джордж Вокер. *Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т.* Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т.1 760 с. 5. Wellington quotes. [Електронний ресурс]. https://www.brainyquote.com/authors/duke_of_wellington. 6. Dyer G. British Satire and the Politics of Style: 1789-1832. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. 7. Повне зібрання Бушизмів [Електронний ресурс]. http://www.slate.com/articles/news_and_politics/bushisms/2000/03/the_complete_bushisms.html.

Юрій Стежко
м. Київ, Україна

Лінгвофілософський аналіз прагматизації теорії референції у перекладах

The article embodies the linguistic and philosophical essence of translation as an achievement of the equality in reference. The comparative analysis of the practical application of the reference theory in the artistic and scientific translations is carried out. An extra attention is paid to the cases of the self-reference of transcendental concepts in scientific translations.

Key words: translation, referent, reference, transcendence.